

Dozvuky stavby berlínské zdi

4.9.2025 - | Vojenský historický ústav Praha

Když byly v noci z 12. na 13. srpna 1961 uzavřeny vnitřní hranice v Berlíně, znamenalo to pro obyvatele Berlína šok. I když signály o stavbě zdi přicházely delší dobu, sledovat urychlenou konstrukci nejprve provizorní bariéry, která dělila rodiny a přátele, muselo být velmi smutné. Jen o pár dní později pak začala stavba samotné zdi či spíše systematického hraničního opevnění, které napříč městem oddělovalo sovětskou okupační zónu od okolí.

Pohyb občanů východního Berlína směrem na Západ byl zastaven okamžitě, naopak Západoberlíňané měli ještě po deset dní možnost relativně svobodně navštívit druhou část města. (V roce 1963 byla uzavřena speciální dohoda o režimu na hranicích pro západoněmecké občany.) Pro Američany, Brity a Francouze bylo důležité, že jim nebyl přístup do města vůbec odepřen. Nejznámějším hraničním přechodem v Berlíně se stal tzv. Checkpoint Charlie.

Ida Siekmannová

Pro Německou demokratickou republiku stavba zdi znamenala vyřešení uprchlického proudu, který zemi oslaboval. V letech 1949 až 1961 uteklo na Západ přibližně 2,7 milionu lidí. (Dalším cílem pro NDR v čele s Walterem Ulbrichtem bylo dosáhnout plného mezinárodního uznání.) Obyvatelé však i v prvních dnech po začátku budování zdi zkoušeli utíkat. První známou obětí, která zemřela při pokusu o překonání zdi, byla 58letá Ida Siekmannová, která 22. srpna 1961 podlehlá následkům skoku ze třetího patra. Siekmannová žila v domě, který se nacházel přímo na hranici ve východním Berlíně, v západní části města však měla příbuzné. Zemřela při pokusu utéct za nimi – vyskočila dříve, než západoberlíňští hasiči stačili pod oknem řádně roztáhnout přichystanou plachtu. (Při pokusu utéct přes zeď zemřelo až do roku 1989 nejméně 140 lidí.)

Spolkové republice nová situace přinesla psychologický šok. Vše se navíc dělo v době, kdy vrcholila kampaň před zářijovými volbami do Spolkového sněmu. Zatímco dosavadní kancléř a hlavní postava konzervativního bloku CDU/CSU Konrad Adenauer byl v období po stavbě zdi poměrně zdrženlivý, jeho kancléřský protikandidát za sociální demokracii (SPD) Willy Brandt byl daleko aktivnější. Brandt totiž vykonával funkci starosty Západního Berlína a přál si, aby se po stavbě zdi začalo se Sověty intenzivně jednat. Iniciativní byl i ve vztahu k Washingtonu. (Ve volbách 17. září 1961 vyhrál blok CDU/CSU, i když přišel o dosavadní absolutní většinu v parlamentu.)

Problém však byl také ten, že i Spojené státy v čele s prezidentem Johnem F. Kennedym byly s řešením v Berlíně v podstatě spokojené. Washington alespoň posílil svou vojenskou přítomnost ve městě. Důležité pro USA bylo zachování čtyřmocenského statusu práv, který vznikl na základě druhé světové války. Západní státy také Moskvě daly jasně najevo, že jsou odhodlané svoje práva v Berlíně hájit. Hlavní sovětský představitel Nikita Chruščov postupně ustoupil od výhrůžek, které před několika lety rozpoutaly tzv. druhou berlínskou krizi – podepsání separátní mírové smlouvy s NDR atd. Výsledkem vývoje v Berlíně tak bylo zakonzervování daného stavu.

Petr Janoušek

Chcete vědět, co pro vás chystáme? Utekly vám klíčové zprávy z VHÚ Praha? Odebírejte náš newsletter!

Na tomto odkazu nebo pomocí QR kódu.

<https://www.vhu.cz/dozvuky-stavby-berlinske-zdi>